

Pernille Krohn-Fagervoll Skjellin

Truer høyrepopulistiske partier demokratiske verdier?

Bacheloroppgave i Statsvitenskap

Veileder: Anders Todal Jenssen

Mai 2019

Pernille Krohn-Fagervoll Skjellin

Truer høyrepopulistiske partier demokratiske verdier?

Bacheloroppgave i Statsvitenskap
Veileder: Anders Todal Jenssen
Mai 2019

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosiologi og statsvitenskap

Innholdsfortegnelse

1 Innledning	2
1.1 Oppgavens oppbygging.....	2
2 Historikk	3
2.1 Partienes bakgrunn	3
2.2 Politisk gjennombrudd	3
3 Teoretisk rammeverk.....	4
3.1 Høyreekstremer og høyreradikale	4
3.2 Høyrepopulisme	6
3.3 Synet på det liberale representative demokratiet.....	8
3.4 Demokratiske verdier	10
3.4.1 <i>Demokratibegrepet</i>	10
3.4.2 <i>Det ideelle demokratiet</i>	11
3.4.3 <i>Polyarchy</i>	12
4 Data og metode	13
4.1 Data	13
4.2 Metode.....	14
5 Analyse	15
5.1 Deltakelse i den politiske beslutningsprosessen.....	15
5.2 Likhet i frie valg.....	20
6 Hovedfunn.....	21
6.1 Hva betyr funnene?	22
7 Avslutning	23
Litteraturliste.....	24

1 Innledning

Så lenge politikk har eksistert har det ligget til grunn en forestilling om «oss» mot «dem». Disse holdningene er på fremmarsj i Norden. De nordiske landene blir tradisjonelt beskrevet som et fem-partisystem bestående av jordbrukspartier, sosialdemokrater, kommunistiske/sosialistiske partier, konservative partier og liberale partier. Men, på 1970-tallet vokste det frem en ny type partier i det nordiske partilandskapet. Anders Jupskås og Ann-Cathrine Jungar kaller disse for *høyrepopulistiske* (Rodin, 2017: 5). Selv om dagens høyrepopulistiske partier tar avstand fra nazistiske og fascistiske holdninger, hevder mange at de forsøker å undergrave demokratiske verdier.

1.1 Oppgavens oppbygging

Denne oppgaven skal gjennomgående forsøke å svare på problemstillingen om hvorvidt Nordens høyrepopulistiske partier utfordrer grunnleggende demokratiske verdier i det liberale representative demokratiet. Jeg vil begynne med å forklare bakgrunnen for de nordiske høyrepopulistiske partiene og deres politiske gjennombrudd. Partienes bakgrunn er relevant på grunn av at det er med på å forklare partienes nåværende politiske posisjon. Oppgavens teori vil bestå av tre ulike kategorier for de ytre høyrepartiene, deres syn på det liberale representative demokratiet og Robert Dahls definisjon av et demokrati. For å forstå høyrepopulisme er det viktig å forstå hvordan det skiller seg fra høyreekstreme og høyreradikale partier. Hvordan de nordiske høyrepopulistiske partiene ser på det liberale representative demokratiet er relevant for at man skal forstå hva slags syn de har på det nåværende demokratiet. Dahls demokratiforståelse vil gjennomgående bli brukt for å analysere partienes syn på det liberale representative demokratiet, på grunn av at partienes holdninger må kunne måles opp mot noe. Deretter vil jeg presentere datamaterialet og metoden som blir brukt, som skal foregå ved hjelp av en idéanalyse av Dansk Folkepartis, Sverigedemokratenes, Fremskrittspartiets og Sannfinnes partiprogrammer. En idéanalyse gjør det mulig for meg å tolke hva partiene mener i partiprogrammene sine. Til slutt vil jeg, ved hjelp av Dahls demokratiforståelse, forsøke å svare på oppgavens problemstilling.

2 Historikk

Dansk Folkeparti, Sverigedemokratene, Fremskrittspartiet og Sannfinnene ble verken grunnlagt samtidig eller med samme utgangspunkt. Disse partiene har likevel de siste årene utviklet seg til å bli mer og mer like ideologisk, og det er denne likheten som nå merkes i form av både innflytelse og oppslutning. Fremskrittspartiet sitter i dag i den norske regjeringen, Sannfinnene er Finlands nest største parti (Elster & Senel, 2019), Dansk Folkeparti har rollen som støtteparti for landets sittende regjering (Tvedt, 2018) og Sverigedemokratene er Sveriges tredje største parti (NTB, 2018).

2.1 Partienes bakgrunn

Selv om de nordiske partiene ble dannet med ulikt utgangspunkt har både Sannfinnene, Dansk Folkeparti og Fremskrittspartiet mer til felles enn de har med Sverigedemokratene (Rodin, 2017: 6). Sannfinnene vokste frem basert på Finlands jordbrukspopulistiske Landsbygdparti i 1995, som i utgangspunktet ble dannet for å beskytte småbøndene mot storskala landbruk og statlig innblanding (Jupskås, 2012: 65). Fremskrittspartiet ble opprettet i 1973, da med navnet «Anders Langes Parti til sterk nedsettelse av skatter, avgifter og offentlige inngrep». Som navnet tilsier startet partiet som et rent protestparti mot den fremvoksende velferdsstaten og høye skatter. Dansk Folkeparti utviklet seg fra Danmarks Fremskridsparti i 1995, et protestparti mot høyere skatter. Sverigedemokratenes har et annet politiske utgangspunkt enn de andre partiene, og ble i 1988 ble opprettet med bakgrunn i fascistiske og rasistiske grupper.

2.2 Politisk gjennombrudd

Alle de andre nordiske høyrepopulistiske partiene, foruten Dansk Folkeparti, slet med lav oppslutning de første årene. Fremskrittspartiet fikk først sitt store gjennombrudd ved kommunevalget i 1987, der de endte opp med en oppslutning på 10,4 prosent (Rodin, 2017: 7). Bakgrunnen for Fremskrittspartiets høye oppslutning var deres nye kampsak: innvandring. I løpet av de ti første årene av partiets historie var det svært lite i politikken deres som omhandlet innvandring. De var for fri bevegelse av arbeidskraft og midlertidige gjestearbeidskontrakter, og de krevde ingen restriksjoner på inntaket av flyktninger til landet. Men, fra 1985 til 1989, økte både antall asylsøkere og flyktninger til Norge dramatisk. Denne økningen førte til at det ble etablert en permanent del om restriktiv innvandring i Fremskrittspartiets politikk. Fokuset på økende innvandring i en tid der det var svært store

immigrasjonsbølger var også en av hovedårsakene til Dansk Folkepartis, Sannfinnens og Sverigedemokraternes gjennombrudd og økende oppslutning.

I tiden etter terrorangrepet i USA, 11. September 2001, vokste det frem en økende fremmedfrykt. Dansk Folkeparti, som allerede i forkant av terrorangrepet hadde uttrykt fiendtlighet mot Islam, mobiliserte svært godt på immigrasjonen og fremmedfrykten under valget i 2001, som i all hovedsak var det som førte til deres store gjennombrudd. Sverigedemokratene fikk ikke sitt politiske gjennombrudd før i 2010, der de fikk 20 representanter i Riksdagen (Mæhlum & Jupskås, 2018). En av de viktigste årsakene til valgresultatet var at den økende innvandringen hadde gjort at både innvandrings- og flyktningsspørsmål stadig ble viktige saker for de svenske velgerne. Landet hadde tidligere ført en liberal innvandringspolitikk, som resulterte i et stort antall asylsøkere, og store deler av den svenske befolkningen var misfornøyde med hvordan dette hadde blitt håndtert (Rodin, 2017: 8). Året etter, i 2011, fikk Sannfinnene sitt politiske gjennombrudd. En av hovedårsakene til dette var at den finske befolkningen generelt var skeptiske til økningen av ikke-europeiske flyktninger, dårlig økonomi, mistillit til de allerede eksisterende tradisjonelle partiene og EU-motstand (Jupskås, 2012). Dette er faktorer som alle disse nordiske partiene har til felles, og som har ført til deres økende oppslutning

3 Teoretisk rammeverk

3.1 Høyreekstreme og høyreradikale

For å plassere partier på den ytre høyresiden av politikken er «høyreekstremister» den vanligste betegnelsen. Cas Mudde (1996: 229) forklarer at det er fremmedfiendtlighet, rasisme, nasjonalisme, anti-demokrati og ønsket om en autoritær stat som er kjennetegnene for høyreekstreme partier. Ønsket om en autoritær stat kan tolkes som om man ikke tror at folket kan overlates til seg selv. Mudde peker videre på at begrepet «høyreekstremister» har blitt utfordret av nye beskrivelser som er blitt forsøkt gitt partiene som befinner seg på den ytre høyresiden av politikken, først og fremst «høyreradikale». Herbert Kitschelt benytter seg av betegnelsen «høyreradikal» som en fellesbetegnelse på sin beskrivelse av tre ulike partityper. Den første partitypen omtaler Kitschelt som både autoritære og kapitalistiske, som er med på å bidra til «nye» høyreradikale partier. Denne kombinasjonen av kulturell homogenitet og autoritære verdier, bidrar til å appellere til en svært bred velgermasse (Rodin, 2017: 13). De høyreradikale partiene ble i utgangspunktet assosiert med politiske saker om å

beskytte landegrensene mot innvandrere fra ikke-vestlige nasjoner, og å være mot høyere skatter. Kitschelt forklarer at hovedårsaken til at de høyre-radikale klarer å være attraktive for forskjellige velgergrupper er fordi fremmedfiendtlige holdninger tiltrekker seg velgere i arbeiderklassen, mens den liberale pengepolitikken appellerer til forretningsfolk (Rodin, 2017: 14).

Det er uenighet blant teoretikere i synet på de høyre-radikale partienes posisjon i den økonomiske politikken. Stephen Whitefield og Robert Rohrschneider hevder at flere høyre-radikale partier enten står i sentrum eller til venstre når det kommer til økonomiske spørsmål (Rodin, 2017: 14). Dette ser man blant annet hos Sannfinnene, Sverigedemokratene og Dansk Folkeparti. Disse tre partiene er for en sterk velferdsstat med en moderat markedsregulering (Jungar & Jupskås, 2014: 224). På den andre siden har også flere av de ytre høyrepartiene, blant annet Dansk Folkeparti, opprinnelig vært for lave skatter og økonomisk liberalisme. Kitschelts mest ekstreme kategori av høyre-radikale partier blir kalt for «Racist Authoritarian and «Welfare Chauvinist» Appeals» (Rodin, 2017: 14). Denne typen partier blir beskrevet som autoritære med sterke forbindelser til fascistiske tradisjoner. Kitschelt hevder videre at disse partiene har en velferdssjåvinistisk appell (Kitschelt, 1995: 22). Begrepet «velferdssjåvinisme» ble først introdusert av Jørgen Andersen og Tor Bjørklund (1990: 212), og omhandler ideen om at velferdstjenester kun skal være et gode for landets etniske definerte gruppe. Innvandrere blir sett på som snyltere på velferdsgoder de ikke har fortjent, og bør ha mindre rett på velferdsgoder enn den etniske majoritetsbefolkningen. Disse velferdssjåvinistiske holdningene er noe man ser hos en rekke ytre høyrepartier i Europa. Disse partiene ønsker en sterk velferdsstat, men velferdsgodene skal være begrenset til sine «egne» innbyggere.

Piero Ignazi, sammen med Kitschelt og Mudde, og Anders Jupskås, diskuterer fremveksten av nye partier på den ytre høyresiden. I stedet for å bruke betegnelsen «høyre-radikal», bruker Ignazi «høyreekstrem». Ignazi forklarer at antiholdningene til det politiske systemet stemmer med beskrivelsene til Jupskås og Mudde om høyreekstreme og høyre-radikale som motstandere av det liberale demokratiet. Man tolker at de nye høyreekstreme partiene er motstandere av det eksisterende politiske systemet på grunn av at de uttrykker antidemokratiske verdier. De antidemokratiske verdiene som går igjen er blant annet fiendtlighet mot innvandrere, motstand mot pluralisme, mistillit til det parlamentariske systemet og motstand til mangfold (Ignazi, 1992: 12). Ignazi mener at høyreekstremer partier

ikke åpenlyst oppfører seg udemokratisk, i motsetning til Mudde og Jupskås som hevder at de høyreekstreme partiene ønsker å eliminere det liberale demokratiet. Denne beskrivelsen passer derfor bedre til Jupskås og Muddes «høyre-radikale» partier, på grunn av at disse partiene kun ytrer et ønske om å endre det eksisterende demokratiet.

3.2 Høyrepopulisme

I Kitschelts siste kategori om høyre-radikale partier finner man partiene som i stor grad er imot staten, og som er populistiske. Han understreker at disse partiene ikke bør tilhøre den samme kategorien som de andre typiske høyre-radikale partiene, på grunn av at de tiltrekker seg en bredere og annerledes velgergruppe. Populistiske partier har muligheten til å tiltrekke seg flere velgergrupper der det ikke vil være noen som verken er over- eller underrepresentert (Kitschelt, 1995: 22). Kitschelt hevder at disse partiene har mulighet til å få flere velgere på grunn av at det ideologisk sett er kortere avstand mellom den tradisjonelle høyre- og venstresiden. På grunn av denne samlingen mellom høyre- og venstresiden vil det ikke bli store forskjeller i styre av staten (Rodin, 2017: 16). Den markedsliberale økonomiske politikken som populistiske partier fører, fører til at de tiltrekker seg velgerne fra høyresiden i tillegg til de velgerne som allerede er misfornøyd med de etablerte partiene og staten som helhet (Kitschelt, 1995: 21).

Populistiske partier mobiliserer velgere som er misfornøyd med den allerede eksisterende partieliten. Jupskås betegner disse partiene som «høyrepopulistiske», og drøfter gjennomgående hvordan de høyrepopulistiske partiene skaper et bilde av seg som folkets talsmenn i kampen mot landets elite. Roger Eatwell benytter seg av samme definisjon, og hevder at høyrepopulisme kan beskrives ved å se på fire ulike kjennetegn, blant annet appellen til folket og det faktum at de hevder å representere den generelle folkeviljen. I tillegg mener høyrepopulister at det nåværende eksisterende demokratiet ikke gjenspeiler folkets meninger, som betyr at majoritetens meninger ikke blir hørt. Høyrepopulistene ønsker å forbedre det eksisterende demokratiet ved å ha en direkte form for demokrati, hvor man enten skal øke bruken av folkeavstemninger eller ved å ha en karismatisk leder som kan formidle og representere folkeviljen (Rodin, 2017: 17). Høyrepopulistene er kritiske når det kommer til det eksisterende liberale demokratiet, nettopp fordi de hevder at landet blir styrt av eliten fremfor folket (Jupskås, 2012: 54).

I det tredje kriteriet hos Ignazi går kritikken mot det eksisterende demokratiet igjen. Han diskuterer hvordan de høyreekstreme partiene undergraver legitimiteten til landets system, der de i stor grad uttrykker misnøye og mistillit mot den «svake» staten og det parlamentariske systemet (Ignazi, 1992: 12). Ifølge Hans-George Betz så er det de høyrepopulistiske partienes økende motstand mot det politiske systemet som utgjør at de selv presenterer seg som «antisystem-partier» (Betz, 1993: 419). Begrepet stammer fra Giovanni Sartori, og handler om motstanden partiene viser mot systemet. Sartori beskriver antisystem partier som partier som motarbeider legitimiteten til landets nåværende styre, samtidig som de har holdninger som tydelig skiller seg ut fra de verdiene i landets allerede eksisterende politiske system (Ignazi, 1992: 11). Man kan også bruke begrepet høyrepopulisme, i følge Mudde, for å skille de moderate ytre høyrepartiene fra de mer «ekstreme» partiene (Mudde, 1996: 232). Jupskås (2012: 52), beskriver de høyrepopulistiske partiene som mer moderate, og som har en mer ubestemt ideologi, enn andre partier på den ytre høyresiden. På den andre siden så legger de høyrepopulistiske partiene vekt på mye av det samme som de høyreradikalene partiene gjør, men i følge Jupskås, og Ann-Cathrine Jungar, (2014: 218) er de høyrepopulistiske partiene mer nasjonalistiske. De høyrepopulistiske partiene står for en betydelig sterkere etnisk og kulturell homogen nasjonalstat, mer en restriktiv innvandringspolitikk.

Høyrepopulister forsøker å mobilisere velgerne mot etablerte maktinnehavere og opinionsdannere. Det appellerer til folket på en demokratisk måte, fordi folkeavstemninger og de populære initiativene som blir benyttet av høyrepopulistene tross alt er referert til i den politiske litteraturen som «direkte demokrati» (Canovan, 1999: 7). Margaret Canovans syn på høyrepopulismens plass i demokratiet er at man er avhengig av tostregsteorien om demokrati. Teorien belyser at et moderne liberalt demokrati er en kombinasjon av to fundamentalt forskjellige prinsipper: det liberale på den ene siden og det populistiske på den andre (Canovan, 2004: 244). Liberalismen er opptatt av individets individuelle rettigheter, nedskrevne lover og universelle prinsipper, og blir ofte uttrykt i en skriftlig forfatning, mens populistene er opptatt av folks suverene vilje som blir uttrykt gjennom folkeavstemninger. Ifølge tostregsteorien har de moderne liberale demokratiene alltid spenninger mellom liberalistene og populistene. Høyrepopulistiske bevegelser snakker om demokrati som utelukkende folkets makt, og er derfor bidragsytere til å vekke praktiske problemer for det liberale demokratiet.

3.3 Synet på det liberale representative demokratiet

Et av de viktigste kjennetegnene for høyrepopulistiske partier er deres generelle ønske om mer folkelig innflytelse. Roger Eatwell hevder at høyrepopulistiske partier utfordrer det liberale demokratiet på grunn av måten de ekskluderer minoriteter og innvandrere fra resten av «folket» (Eatwell, 2003: 48). Det er på grunn av denne ekskluderingen at både minoriteter og innvandrere mister flere grunnleggende borgerrettigheter, og blir derfor ikke stilt på lik linje med resten av befolkningen i landet de lever i. Eatwell poengterer videre at dette henger sammen med den generelle holdningen blant høyrepopulistiske partier, hvor de generelle velferdsordningene kun skal være goder for nasjonens etniske borgere. Til tross for at høyrepopulistiske partier ytrer disse holdningene, ser man at de har en tendens til å omtale seg selv som de rettmessige representantene for den «riktige» formen for demokrati, på grunn av ønsket om et direkte demokrati (Rodin, 2017: 24).

Margaret Canovan hevder at det er høyrepopulistene som er majoritetens viktigste forkjempere på grunn av at det er de som representerer det «oversette» og «glemte» folket (Canovan, 1999: 4). På grunn av høyrepopulistisk fokus på majoriteten og majoritetsstyre, som videre fører til eksklusjonen av minoriteter og innvandrere, bidrar de ifølge Are Moum (2015) til at de opphever det som i utgangspunktet er meningen bak et liberalt demokrati. Nadia Urbinati (2019) underbygger dette, blant annet ved å peke på det faktum at høyrepopulister truer de demokratiske prosedyrene ved motviljen de ofte viser til minoriteter, pluralisme og fordeling av makt. Disse tre er alle prosedyrer som ligger forankret i kjernen til demokratiet. I tillegg ser vi dette hos Giovanni Sartoris begrep «antisystem-parti», som motarbeider legitimiteten til det politiske systemet, samtidig som det bærer på holdninger til det politiske systemet som ikke kan håndtere prosedyrene i systemet (Ignazi, 1996: 11). Dette innebærer ofte i stor grad en motstand mot pluralisme, parlamentarisme, mangfold, liberale rettigheter og parlamentarisk debatt, slik som ytringsfriheten.

Et mer direkte majoritetsstyre utfordrer det liberale demokratiet. Eatwell hevder at høyrepopulistenes form for demokrati er med på å bryte med målet om et representativt styre. Noberto Bobbio sier at et demokrati handler om at man skal kunne ha fredelige diskusjoner og kompromisser, selv om det er mange forskjellige parter med svært motstridende interesser (Canovan, 1999: 10). Demokratiet skal fungere som en fredelig prosedyre, der det skal være felles regler for alle politiske grupper, i stedet for borgerkrig eller undertrykkelse. Dette fører til at demokratiet løser konflikter som kan oppstå mellom grupper i et samfunn på en fredelig

måte. Det direkte demokratiet som høyrepopulistene ønsker kan derfor være med på å undergrave det demokratiet som vi kjenner til. Hvis man skal øke bruken av folkeavstemninger, hvor svaralternativene skal være enten «ja», «nei» eller «vet ikke», vil man undergrave de mulighetene man har for politiske diskusjoner. Det er de politiske diskusjonene som utgjør en viktig del av det liberale demokratiet.

For å beskrive hvordan høyrepopulistene utfordrer eliten og maktstrukturene i en rekke stater benytter Canovan seg av «anti-system» begrepet (Canovan, 1999: 3). Hun peker på, i likhet med Piero Ignazi og Sartori, på det faktum at høyrepopulistene viser motstand mot de vesteuropeiske nasjonenes forståelse av de liberale verdiene, spesielt verdier som multikulturalisme og individualisme. Begge er verdier som er dypt forankret i den politiske kulturen. Eatwell underbygger dette ved å hevde at det er de kritiske holdningene til høyrepopulistene som motiverer tilhengerne sine til å gå imot det allerede etablerte partisystemet. Dette er med på å bidra til at flere mister tillitten til det liberale demokratiet (Eatwell, 2003: 48). På den andre siden så hevder høyrepopulister selv at de er mer demokratiske på grunn av at det er de som representerer «folket», og at folkets interesser blir oversett av den politiske eliten. Høyrepopulistene sier at de er talsmenn for majoriteten, men i praksis ser man at partiene ikke klarer å tiltrekke seg støtte fra majoriteten (Canovan, 1999: 5).

Selv om høyrepopulistene står for ekskludering av minoriteter, som er negativt for det liberale demokratiet, kan de ha en demokratisk hensikt. Ifølge Toril Aalberg, medforfatter av *Populist Political Communication in Europe*, kan høyrepopulister bidra til å få folk tilbake til det demokratiske systemet (Rodin, 2017: 26). Ved å gjenoppta bruken av folkeavstemninger kan mennesker som tidligere har følt seg oversett av det politiske systemet igjen føle at de er med på å fatte politiske beslutninger. Dette peker også Arthur Miller og Ola Listhaug (1990: 383) på, og sier at det er positivt for tilliten til systemet fordi de misfornøyde velgerne igjen blir en del av den demokratiske prosessen og de følers seg sett. En økende bruk av folkeavstemninger vil bidra til at majoriteten deltar og får mer makt, men vil også kunne ses på som negativt for det liberale demokratiet.

Den tidligere amerikanske presidenten James Madison innførte begrepet «majoritetstyranni». Madison hevdet at et tyranni oppstår i et demokrati hvis de politiske beslutningene vedtas på bakgrunn av et flertall, og at hvert samfunn er delt opp i grupper med ulik klasses tilhørighet og

interesser. Hvis det kun er den største gruppen i samfunnet som avgjør politikken vil interessene til minoritetene bli undertrykt av majoriteten (Rodin, 2017: 26). Madisons majoritetstyranni vil derfor enklere oppstå i et direkte demokrati, på grunn av at det er flertallet som avgjør sakens utfall. Minoritetene, og folk med andre religiøse, kulturelle eller politiske holdninger, blir oversett og overkjørt av majoriteten. Det økende fokuset på majoritetsstyre fører til at meningsmangfoldet, som ligger til grunn for det liberale demokratiet, blir opphevet (Moum, 2015). Fremskrittspartiet, Sannfinnene, Dansk Folkeparti og Sverigedemokratene kan beskrives som autoritære, anti-elitistiske, nasjonalistiske, innvandringskritiske, velferdssjåvinistiske og presenterer seg selv som representanter av folket (Rodin, 2017: 26). Både Eatwell og Urbinati hevder at det er slike partier som utfordrer det liberale representative demokratiet. De truer de demokratiske prosedyrene, og viser ofte en uvilje mot fordeling makt, pluralisme og minoriteter.

3.4 Demokratiske verdier

Demokrati har vært den dominerende styreform i vesteuropiske samfunn i lang tid. Styreformens kjennetegnes av at det er landets voksne innbyggere som velger representanter som utformer lovene og fatter de politiske beslutningene (Thorsen m.fl., 2019). Sett mer generelt vil det si at innbyggerne aktivt deltar i de viktige politiske beslutningsprosessene, der alle har lik rett til å delta. Det grunnleggende i et demokrati er derfor at innbyggerne kan påvirke beslutningsprosessene gjennom å benytte seg av stemmeretten sin; jo flere som bruker stemmeretten sin, dess bedre vil landets demokrati fungere som helhet.

3.4.1 Demokratibegrepet

For å definere demokratibegrepet, og hva som kjennetegner et liberalt representativt demokrati, legger man ofte Robert Dahls teori til grunn. Dahls teoretiske beskrivelse av et demokrati sier mer om hvordan et demokrati bør være, enn hva det faktisk er (Rodin, 2017: 27). Beskrivelsen fungerer derfor som en utopi som stater bør strekke seg etter for at de skal kunne defineres som et «fullverdig demokrati». Dahl baserer definisjonen av demokrati på en studie av hvordan de vestlige demokratiene fungerer i praksis. Begrepet «polyarchy» ble derfor utviklet for å kunne beskrive de vesteuropiske demokratiske statene, som besto av et representativt demokrati med liberale verdier, som betyr «styre av flere». Dahls første definisjon av et demokrati fungerer som et ideal, mens den andre definisjonen kan ses på som en beskrivelse av et typisk vesteuropisk demokrati.

Den dominerende formen for demokrati i Vest-Europa har vært det representative demokratiet sammen med liberale rettigheter og friheter. Kenneth Bollen og Pamela Paxton (2000: 60) definerer et politisk system som et liberalt demokrati hvis det tillater politiske friheter og et demokratisk styre. Et demokratisk styre omhandler i hvor stor grad regjeringen kan stilles ansvarlig overfor befolkningen, og hvor stor mulighet befolkningen har til å delta i politikken gjennom enten indirekte eller direkte representanter. Politiske friheter betyr hvorvidt befolkningen kan uttrykke sine egne politiske meninger offentlig og til å kunne delta i eller danne en politisk forening. Disse to dimensjonene går i tillegg under Dahls definisjon av hvordan demokratiet foregår i praksis.

3.4.2 Det ideelle demokratiet

Ifølge Dahl er det fem kriterier som på oppfylles for at man skal kunne kalle seg en fullverdig demokratisk stat. Selv om det faktisk ikke er noen stater som oppfyller alle kravene benytter man seg ofte av Dahls kriterier for å forsøke å definere et ideelt og klassisk demokratisk samfunn som man kan måle demokratier opp mot. Disse kriteriene er «effektiv deltakelse», «likhet i valg», «opplyst innsikt», «kontroll over dagsorden» og «inkludering» (Rodin, 2017: 28).

Det er Dahls kriterier som til sammen utgjør en demokratisk prosess for landets innbyggere, men det kriteriene ikke formidler er hvem som skal kunne benytte seg av disse rettighetene. «Likhet i valg» handler om at hver enkelt stemme, uavhengig av hvem borgeren er, skal ha akkurat den samme tyngden. Dahl presiserer at dette kriteriet både ivaretar borgernes autonomi og sikrer likhet. Det blir en ubalanse i hver enkeltes innflytelse dersom hver stemme ikke teller like mye (Dahl, 1989: 109). Hver eneste stemme får derfor stor innflytelse når det kommer til de politiske avgjørelsene som skal tas, i og med at alle stemmene vurderes likt. Dahl tar også blant annet opp spørsmålet vedrørende om det er riktig å inkludere absolutt hele befolkningen, og legger frem ulike ideer om hvem som faktisk skal inkluderes i «folket» (Rodin, 2017: 30). Blant annet diskuteres problematikken som kan oppstå når man ekskluderer noen fra «folket», samtidig som man tvinger dem til å følge de lovene og reglene som «resten av folket» vedtar. Dahl refererer til «The Principle of Affected Interests», som antar at alle som er underlagt visse lover og regler skal kunne få lov til å forme lovene og politikken som skal angå dem selv (Dahl, 1989: 122). Med andre ord så betyr dette at alle som er bosatt i en stat der de må underligge seg de politiske beslutningene og lovene som blir

fattet, må bli inkludert i beslutningsprosessen og agendasettingen. Dahl peker på at folket som underlegger seg landets lover ikke skal bli ekskludert fra resten av «folket», og at de statene som ikke klarer å inkludere alle ikke kan kalle seg et fullverdig demokrati.

3.4.3 Polyarchy

For å kunne gi en realistisk beskrivelse av demokratiene i de vestlige moderne nasjonalstatene utformet Dahl begrepet «polyarchy». Begrepet forklarer et system preget av høy deltakelse og konkurranse, med demokratiske og liberale institusjoner. Dahl forsøkte å danne en empirisk definisjon av demokratisering, fordi de klassiske demokratiteoriene ikke ga en realistisk beskrivelse av de vestlige demokratiene slik de faktisk fungerte i praksis (Rodin, 2017: 31). Det sentrale til definisjonen av «polyarchy» er at valgrepresentasjonen gjennom representativt styre og frie valg begrenser makten til eliten gjennom institusjonene. Institusjonene kan blant annet fungere som et sett av ulike normative kriterier som vurderer det politiske systemet som man kan kategorisere som enten demokratisk eller ikke (Keman, 2015).

Et av demokratiets tydeligste kjennetegn er ifølge Dahl ansvarligheten de folkevalgte har overfor folkets ønsker og preferanser. Alle borgere i et samfunn skal bli vurdert likt politisk, og hver preferanse skal telle like mye. For å ha muligheten til å få dette til må folket få muligheten til å formulere sine preferanser og ønsker. For det andre må de få frem disse preferansene til regjeringen og de andre borgerne gjennom kollektiv og individuell handling, før de til slutt må utgjøre lik tyngde i beslutningsprosessen og vurderes uten noen form for diskriminering (Rodin, 2017: 31). For at alle disse tre betingelsene skal ha muligheten til å eksistere, er samfunnets institusjoner nødt til, ifølge Dahl, å sørge for syv ulike garantier til folket. Dette politiske systemet, med disse syv forskjellige politiske institusjonene, er det som kalles «polyarchy»: «styre av flere». Det politiske systemet må ha «organisasjonsfrihet», «ytringsfrihet», «alternative informasjonskilder», «universell stemmerett», «rett til å delta og stille til valg», «valgte beslutningstakere» og «frie og rettferdige valg» (Rodin, 2017: 32).

4 Data og metode

For å svare på oppgavens problemstilling vil jeg å ta i bruk en tekstanalyse av de nordiske høyrepopulistiske partienes partiprogrammer. Ved å benytte seg av en idéanalyse kan man gå grundig gjennom partienes ideologi, i tillegg kan man ved å ta i bruk idealtyper finne ut om partiene utfordrer visse verdier ved det liberale representative demokratiet.

4.1 Data

Partiprogrammer representerer partienes politiske standpunkt og ideologi. Partiprogrammene er formulert av partiene selv, og er det nærmeste man kommer partienes politikk på grunn av at prosessen bak utformingen inkluderer partimedlemmenes deltakelse. Andrea Volkens hevder at partiprogrammer er et svært nyttig datamateriale innenfor statsvitenskapen, på grunn av at alle partiprogrammer er juridisk ratifisert (Volkens et al., 2009: 235). Volkens peker også på at siden partiprogrammene regelmessig blir endret, får man mulighet til å observere forandringer i partienes politiske standpunkt og preferanser over tid.

Partiprogrammer kan gi et godt overblikk over partienes syn på diverse politiske spørsmål, men de har også begrensninger. I tillegg til å representere partiets ideologi, er partiprogrammene også formulert for å tiltrekke seg velgere. Man kan derfor tenke seg at partiene kan velge å utelukke ulike standpunkt og holdninger, som i utgangspunktet fremstår politisk ukorrekt for mange, i sine partiprogram. Cas Mudde (1995) hevder at dette er svært sannsynlig for partiprogrammene til de høyrepopulistiske partiene. Han peker videre på det faktum at partiprogrammene ikke kan benyttes som pålitelige kilder, på grunn av at de skal tiltrekke velgere og etablere en offentlig partiprofil. De kan derfor utelate standpunkter som fremstår som spesielt radikale. På bakgrunn av dette må man legge til grunn at Dansk Folkeparti, Sverigedemokratene, Fremskrittspartiet og Sannfinnene kan ha unnlatt å være helt ærlige i sine partiprogram, i frykt for å risikere å fremstå som udemokratiske og miste velgere. Partienes partiprogram vil, på tross av de begrensninger som er beskrevet, i denne oppgaven bli lagt til grunn for å undersøke om det som står der utfordrer grunnleggende demokratiske verdier i det liberale representative demokratiet.

4.2 Metode

For å forsøke å kartlegge Dansk Folkepartis, Sverigedemokratenes, Fremskrittspartiets og Sannfinnenes syn på liberale representative demokratier gjennom deres partiprogrammer, kan man benytte seg av en idéanalyse. En idéanalyse er en kvalitativ analyse av ulike ideers tilstedeværelse i en bestemt tekst, samtidig som det innebærer et fokus på fortolkning. Formålet er derfor å forsøke å kartlegge de ideene som ligger til grunn i tekstens innhold (Bratberg, 2014: 61). Fortolkningen står med andre ord svært sentralt i en idéanalyse, slik at man skal få muligheten til å ta høyde for konteksten de ulike ordene og ideene står i, samtidig som man kan fange opp skjulte ideer (Bratberg, 2014: 21). Man får muligheten til å lese mellom linjene, som kan være nyttig på grunn at ikke alle politiske preferanser og holdninger kommer tydelig til uttrykk i partiprogrammet. Men, på den andre siden, kan dette føre til at man misforstår hva partiene faktisk forsøker å få frem. Når det kommer til å se på hvordan de høyrepopulistiske partiene ser på det liberale representative demokratiet, kan synet deres komme til uttrykk både som uobserverbare og observerbare ideer i de ulike partiprogrammet. Dette gjør at man er nødt til å se deres ideer i lyset av hva som ligger i et liberalt representativt demokrati. Ser vi på Robert Dahls «polyarchy», som kan ses på som et synonym for et liberalt representativt demokrati, vil det i denne oppgaven bli brukt som verktøy sammen med teknikkene til idéanalysen: idealtyper.

Göran Bergström og Kristina Boréus (2000: 158) definerer idealtyper som en form for tankekonstruksjon, som ikke er en avbildning eller beskrivelse av virkeligheten. Idealtyper fungerer heller som et analytisk verktøy, hvor man kan måle og sammenligne den empiriske virkeligheten og virkelige fenomener opp mot hverandre (Bergström og Boréus, 2000: 158). Det er en standard for hvordan ting bør, eller kan, være, hvor hensikten er å forsøke å definere sentrale egenskaper som avbilder et fenomen eller en idé (Bratberg, 2014: 67). Fordelen ved å benytte seg av idealtyper som et analyseverktøy er at det blir lagt premisser, samtidig som det bidrar til å strukturere analysen. Fremgangsmåten er deduktiv, slik at egenskapene blir etablert før analysen (Bratberg, 2014: 73). Men, ved å benytte seg av en slik fremgangsmåte, kan man risikere å ikke klare å plukke opp forskjellige ideer. I og med at analysen kun blir begrenset til selve idealtypen, kan man låse seg til noen få utvalgte ideer, og dermed utelukke derfor andre ideer som kunne blitt sett på som relevante. Med andre ord får ikke teksten mulighet til å «snakke for seg selv», og man kan komme til å lete etter empiri som kun passer til sin valgte idealtipe. Det kan derfor oppstå et validitetsproblem hvis man er altfor subjektiv, slik at tekstens egentlige budskap ikke kommer frem. Dette kan være en svakhet når det

kommer til å kartlegge de nordiske høyrepopulistiske partienes syn på det liberale representative demokratiet (Rodin, 2017: 37).

5 Analyse

Dette kapitlet har som formål å svare på problemstillingen «Utfordrer Nordens høyrepopulistiske partier grunnleggende demokratiske verdier i det liberale representative demokratiet?». Det er tydelig at det ikke finnes et fasitsvar. Flere har argumentert for at høyrepopulistiske partier undergraver viktige demokratiske verdier, samtidig som andre hevder at de, på grunn av kravet om mer direkte demokrati, forsterker demokratiet. Ved hjelp av Robert Dahls demokratiteori, kombinert med partienes partiprogram, vil jeg kunne se om partiene utfordrer «rett til å delta og stille til valg», «inkludering», «universell stemmerett» og likhet i frie valg» i et liberalt representativt demokrati.

5.1 Deltakelse i den politiske beslutningsprosessen

Alle voksne som er underlagt en stats politikk og lover skal defineres som medborgere. Det er det Robert Dahls inkluderingskriterium går ut på. Alle borgere skal inkluderes, og dermed ha tilgang på de borgerrettighetene som går igjen i Dahl kriterier og institusjoner (Dahl, 1989: 129). Skal man oppfylle Dahls kriterium om «inkludering» må alle voksne, sett bort i fra mentalt syke og gjennomreisende, som er underlagt den enkeltes stats lover, bli inkludert i beslutningsprosessen.

Dansk Folkeparti ytrer, for å bli inkludert i nasjonale beslutningsprosesser, at man:

Tilslutter sig Danmarks Riges Grundlov og som værdsetter og efterlever demokratiske spilleregler, hvilket også betyder, at de respekterer vedtagne love og regler og ikke sætter fremmede religiøse forskrifter højere end de demokratiske beslutninger.

(Dansk Folkeparti, 2009: 31).

Med andre ord krever partiet at man må følge de danske spillereglene og lovene for å kunne inkluderes som dansk borger i den politiske sfæren. Dette er innenfor Dahls demokratiske rammer fordi man krever at man som borger skal følge de lovene man selv har vært med på å utforme. Samtidig som dette sier Dansk Folkeparti at for at man skal kunne få et dansk statsborgerskap må man oppfylle ferdighets- og språkkrav: «*De udlændige, der får dansk infødsret, kan tale dansk på et vist niveau samt har et grundlæggende kendskab til Danmark og danske samfundsforhold*» (Dansk Folkeparti, 2009: 32). Ved å legge Dahl

inkluderingskriterium til grunn kan man hevde at dette er udemokratisk. På grunn av at man kan tenke seg til at det tar tid å tilegne seg slike kunnskaper, vil man bli nødt til å være underlagt lover man selv ikke har vært med på å utforme over en lengre periode. På den andre siden er ikke kravet til Dansk Folkeparti strengere enn den allerede danske statsborgerlovgivningen (Rodin, 2017: 45). Den danske lovgivningen stiller krav om at man må ha kunnskap i dansk språk, kultur, historie og samfunn, som betyr at standpunktet til Dansk Folkeparti ikke virker mer ekskluderende enn de andre danske partiene. Det er likevel verdt å merke seg at Dansk Folkeparti periodevis har vært et støtteparti for regjeringen periodevis helt siden 2001, slik at de har vært med på å påvirke utformingen av den danske statsborgerskapslovgivningen. Partiet har selv påpekt at de har vært med på å utforme strengere krav, og de skriver selv at «*Efter 2001 har Dansk Folkeparti haft afgørende indflydelse på betingelserne for at gå dansk indfødsret*» (Dansk Folkeparti, 2009: 32). Disse kravene kan ses på som en pådriver for å gjøre det mer vanskelig for en fra Midtøsten sammenlignet med en fra Sør-Europa å søke statsborgerskap i landet. Dansk Folkeparti forsøker med andre ord å gjøre det særdeles mye vanskeligere for innvandrere fra tredjeverdensland å bli medborgere i den politiske sfære (Rodin, 2017: 46).

De ekskluderende holdningene til Dansk Folkeparti vedrørende innvandrere blir ytterligere forsterket gjennom hvem de synes skal ha muligheten til å stille og stemme i kommunale valg:

Kun danske og nordiske statsborgere, der har haft fast ophold her i landet i tre år, skal have valget og være valgbare ved kommunevalg. Andre udenlandske statsborgere skal ikke kunne deltage i kommunale valg eller kunne opnå valg.

(Dansk Folkeparti, 2009: 12).

Denne ytringen er strengere enn det danske kravet i dag, hvor dagens regler sier at alle som har bodd i Danmark i minst tre år, og som bor i den kommunen der det skal avholdes valg, skal kunne stille og stemme i valg i sin kommune (Nordisk Samarbeid, Statsborgerskap i Danmark). Man kan velge å tolke dette som at Dansk Folkeparti ikke ønsker at innvandrere skal kunne delta i landets beslutningsprosesser, noe som fremstår både som ekskluderende og som strider imot institusjonene om «rett til å delta og stille til valg» og «universell stemmerett». Man kan på en annen side velge å se på dette som at en utenlandsk statsborger er en «gjennomreisende» i Danmark, siden vedkommende allerede har et statsborgerskap i et annet land slik at oppholdet bare skal være midlertidig. Ifølge Dahl er ikke dette udemokratisk, på grunn av at gjennomreisende ikke skal ha rett til å delta i den politiske

beslutningsprosessen. Men, Dansk Folkeparti tillater statsborgere fra nordiske land å stemme ved kommunale valg, slik at argumentet om gjennomreisende ikke kan ses på som gyldig. Dette kan tolkes om at Dansk Folkeparti forsøker å ekskludere utenlandske borgere fra tredje verdensland i å både stille og stemme ved valg, på grunn av at de vil hindre et multikulturelt og meningsmangfoldig politisk samfunn. På bakgrunn av partiets strenge statsborgerskapskrav kan man fastslå at Dansk Folkeparti i svært liten grad oppfyller Dahls krav om «rett til å delta og stille til valg», «inkludering» og «universell stemmerett».

For å kunne bli medborger i Sveriges politiske sfære krever Sverigedemokratene at den enkelte skal ha kjennskap til både det svenske språket og samfunnet, i tillegg til at man skal ha oppholdt seg i landet over en lengre tid. Sverigedemokratene skriver blant annet:

Grundläggande krav för att kunna erhålla svenskt medborgerskap skall vara att man varit bosatt i landet under en längre tid och att man under denna tid visat att man är lojal med Sverige, respekterar svenska lagar oeg övriga sähallsregler, att man har lärt sig det svenske språket och skaffat sig grundläggande kunskaper om svensk historia och svenskt samhällsliv (Sverigedemokraterna, 2011: 16).

Partiets krav er langt strengere enn den svenske statsborgerskapslovgivningen, og strider tydelig imot Dahls kriterium om «inkludering». På grunn av at Sverigedemokratene ønsker at innvandrere skal bo i landet over en lengre periode uten at de har innflytelse over politikken de er underlagt, kan tolkes som at partiet forsøker å vanskeliggjøre prosessen for å få et statsborgerskap for å forhindre et politisk meningsmangfold: «*Vi ser således förekomsten av en gemensam(felles) nationell och kulturell identitet bland befolkningen i staten som en av de mest grundläggande hörnstenarna i en stark och väl fungerande demokrati*» (Sverigedemokraterna, 2011: 6). Dahl hevder at det kan være en fordel med at det finnes flere ulike preferanser og interesser i meningsdannelsen, på grunn av at det bidrar til å gjøre politikken mer inkluderende for alle (Rodin, 2017: 47). I og med at Sverigedemokratene forsøker å gjøre det vanskelig for innvandrere å kunne delta i den politiske beslutningsprosessen, kan dette resultere i en svært skjev deltakelse. Innvandrernes interesser og verdier vil ikke fanges opp i den politiske beslutningsprosessen, som gjør at politikken ikke vil reflektere deres interesser. I likhet med Dansk Folkeparti forsøker Sverigedemokratene å gjøre det vanskeligere for innvandrere å bli medborgere i den politiske sfæren, slik at partiets statsborgerskapslovgivning er i svært større grad med ekskluderende enn landets allerede gjeldende praksis. Sverigedemokratene oppfyller derfor i svært liten grad

Dahls kriterier om «rett til å delta og stille til valg», «inkludering» og «universell stemmerett».

Det stilles strenge ferdighets- og språkkrav i Fremskrittspartiets valgprogram. I partiets valgprogram, hvor de også skriver om hva de har gjort i regjering, står det blant annet «*Innført krav om norsk- og samfunnskunnskap så vel som selvforsørgelse i 12 måneder for å få innvilget permanent oppholdstillatelse*» (Fremskrittspartiet, 2019¹), og «*Innføre språk- og kunnskapstester som voksne familieinnvandrere må bestå i hjemlandet før de kan få opphold i Norge*» (Fremskrittspartiet, 2019²). Dette gjenspeiler med andre ord hva som er blitt norsk statsborgerskapslovgivning. Fremskrittspartiet har i lang tid stått for en eksklusiv statsborgerrett, og har gjentatte ganger opp gjennom årene kommet med ulike forslag om innstramming (Rodin, 2017: 48). Fremskrittspartiets ekskluderende holdning blir videre forsterket gjennom deres krav om lenger botid «*Det må stilles krav om minimum ti års botid, regnet fra tidspunkt for innvilgelse av søknad om oppholdstillatelse*» (Fremskrittspartiet, 2019²).

Fremskrittspartiets restriktive syn på hvem som skal få delta i den politiske sfæren går igjen i partiets minoritetspolitikk. De skriver blant annet at de ønsker å legge ned Sametinget. Fremskrittspartiet begrunner dette med at samenes, og andre gruppers, interesser allerede blir ivaretatt av de ordinære organene, slik at de ikke skal behøve noen form for særbehandling. Helge Andre Njåstad sa blant annet at «*Det er viktig å bevare den samiske kulturen som en viktig del av vår felles norske historie, men forskjellsbehandling er ikke veien å gå*» (Fremskrittspartiet, 2017). Dette kan ses på som mer demokratisk, på grunn av at å legge ned Sametinget vil resultere i at hele befolkningen vil få den samme innflytelsen. Ordningen som ligger til grunn i dag handler om at det kun er samer som får lov til å stemme i Sametinget, selv om politikken de vedtar påvirker andre etniske grupper som bor i de samiske kjerneområdene (Rodin, 2017: 48). På bakgrunn av dette kan man velge å hevde at Fremskrittspartiets standpunkt vil bidra til et mer demokratisk samfunn. Men, på den andre siden, så tilhører samene en såpass liten gruppe i samfunnet at de lett vil risikere å bli undertrykt av majoritetens vilje og interesse, slik at de lett kan bli ende opp som offer for «majoritetstyranniet». Ved å fjerne Sametinget vil samenes miste egne muligheten til å påvirke, og å få deres egne interesser representert. Ved å kombinere Fremskrittspartiets syn på statsborgerskapskrav, og Sametinget, kan man si at partiet i liten grad oppfyller Dahls kriterium om «rett til å delta og stille til valg», «inkludering» og «universell stemmerett».

Sannfinnene har lenge ytret ønsket om forlengelse av botiden før utdeling av statsborgerskap. «*The period of residence in Finland, prior to the granting of citizenship, should also be lengthened – regardless of the original basis for entry – employment, humanitarian or other grounds*» (Sannfinnene, 2015: 5). Dette utsagnet kan antyde at også Sannfinnene ønsker at det skal være vanskeligere for innvandrere å bli medborgere i den politiske sfæren, og kan i tillegg tolkes om at de ønsker å øke ferdighetskravene. «*Finland must remain an open society for those who have the ability and desire to be responsible for their own affair and live with the principle*» (Sannfinnene, 2015: 7). Man kan velge å tolke dette som at Sannfinnene vil komme til å inkludere de som velger å tilpasse seg det finske samfunnet og kulturen, samtidig som de vil holde de som ikke velger å tilpasse seg utenfor. Denne selektive utvelgingen av hvem det er som skal bli invitert inn i den politiske sfæren strider imot Dahls kriterium om «inkludering», på grunn av at dette er med på å ekskludere visse grupper i befolkningen. Sannfinnene anser landets etniske minoriteter som hovedsakelig svensker og samer, og skriver «*This variety must be recognized and supported – with encouragement for the local populations to participate in its preservation and development*» (Sannfinnene, 2011: 2). På grunn av at Sannfinnene ikke krever at visse grupper ikke behøver å tilpasse seg den finske kulturen, kan man hevde at partiet anser disse gruppene som medborgere selv om de skiller seg noe ut. Deres krav om statsborgerskap oppfyller i liten grad Dahls kriterium om «rett til å delta og stille til valg», «inkludering» og «universell stemmerett».

Dansk Folkeparti, Sverigedemokratene, Fremskrittspartiet og Sannfinnene står for en ekskluderende politikk mot minoriteter og innvandrere. Alle partienes svært strenge krav gjør det vanskelig å få et medborgerskap i den politiske sfære, noe som gjør det vanskelig å delta i den nasjonale beslutningsprosessen som helhet. Dette strider tydelig imot «rett til å delta og stille til valg», «inkludering» og «universell stemmerett», på grunn av at innvandrere over lang tid er nødt til å føye seg for en politikk de ikke har hatt mulighet til å være med å utforme. Politikken som dannes vil derfor ikke reflektere innvandrernes interesser, men deres interesser kan bli representert ved kommunale valg, på grunn av at de kan benytte seg av stemmeretten sin der. Det er Dansk Folkeparti som kan ses på som å være det minst demokratiske partiet, på grunn av at de vil ekskludere innvandrerne fra å kunne delta i kommunale valg, og oppfyller i mindre grad enn de andre partiene Dahls kriterium.

5.2 Likhet i frie valg

Kriteriet til Robert Dahl vedrørende «likhet i valg» er en forutsetning for at alle valgstemmer skal veie like tungt. «Frie valg», i Dahls andre institusjon, handler om at alle skal få kunne stemme på hvem de vil uten å risikere å bli utsatt for tvang (Rodin, 2017: 64). Dansk Folkeparti, Sverigedemokratene, Fremskrittspartiet og Sannfinnene står alle for «likhet i valg», på grunn av ønsket om et økende innslag av folkeavstemninger. Stemmene må telles opp likt, og det er flertallet som avgjør hvem som vinner. Både Fremskrittspartiet (2019³) og Sannfinnene (2011:1) nevner dette eksplisitt i sine valgprogram: «*Fremskrittspartiet vil at enhver avgitt stemme ved stortingsvalget skal telle likt*» og «*a precondition for a democracy is the recognition of a national citizenry that determines its future through equal possibilities for participation*».

Selv om partiene ikke skriver om sine syn på «frie valg», er det ingen ting i partiprogrammene deres som kan tolkes som at de er imot. Alle partiene er for at alle borgere skal ha stemmerett, og man kan velge å tro at de ikke vil presse velgere til å stemme på dem. Likevel, hvis partiene faktisk hadde vært imot frie valg hadde de mest sannsynlig valg å ikke ha det med i partiprogrammene sine. Tradisjonen om frie og demokratiske valg står sterkt i Vest-Europa, og er det som utgjør kjernen i det liberale representative demokratiet. Dersom noen av partiene hadde valgt å uttrykke motstand mot frie valg kan man tenke seg at det hadde blitt oppfattet som om de går imot essensen i demokratiet. Man kan likevel velge å hevde at folkeavstemninger er med på en innskrenking av valgfriheten, som gjør at partiene ikke vil oppfylle «frie valg». Det er kun de mest populære alternativene i folkeavstemningene man kan stemme på, hvor svaralternativene er dikotome. Som Roger Eatwell har påpekt, er man nødt til å enten velge «ja», «nei» eller «vet ikke» (Rodin, 2017: 65). Dette kan ses på som en form for indirekte tvang, på grunn av at det kan bidra til innskrenkingen av valgfriheten. På den andre siden så kan folkeavstemninger føre til at de politiske representantene kan bidra til mer frihet i valg, på grunn av at man kan stemme direkte på representantene de ønsker skal styre, i motsetning til i det liberale representative demokratiet hvor de folkevalgte bestemmer den utøvende makten.

Ved å ta i bruk folkeavstemninger vil befolkningen ha mulighet til å stemme direkte beslutninger, og majoriteten vil avgjøre utfallet. I tillegg uttrykket Fremskrittspartiet eksplisitt at alle stemmer ved et valg skal anses som like mye verdt. Selv om folkeavstemninger kan

bidra til å innskrenke valgfriheten på grunn av at alternativene er begrenset, kan man likevel konkludere med at alle partiene oppfyller både likhet og frihet i valg.

6 Hovedfunn

Oppgavens formål har vært å undersøke om de nordiske høyrepopulistiske partiene utfordrer noen av de grunnleggende verdiene i det liberale representative demokratiet. Dette har blitt gjort ved hjelp av Robert Dahls standarder for et liberalt representativt demokrati, og en idéanalyse av de nordiske høyrepopulistiske partienes partiprogrammer. De kriteriene jeg har gått gjennom er «rett til å delta og stille til valg», «inkludering», «universell stemmerett» og «likhet i frie valg». Disse kriteriene er med på å utgjøre et liberalt representativt demokrati.

Oppgavens hovedfunn viser at Dansk Folkeparti, Sverigedemokratene, Fremskrittspartiet og Sannfinnene har en motvilje til å inkludere innvandrere i den politiske beslutningsprosessen. Kravene tilknyttet statsborgerskap er svært strenge, som gjør det vanskelig for innvandrere å delta i beslutningsprosessene. Innvandreernes verdier og interesser vil ikke fanges opp i beslutningsfatningen, som resulterer i at politikken ikke vil reflektere deres interesser. Sverigedemokratene, Fremskrittspartiet og Sannfinnene vil tillate innvandrere å ha stemmerett ved kommunale valg. Dansk Folkeparti ønsker å gjøre det ulovlig for innvandrere å delta og stemme ved kommunale valg. Dansk Folkeparti vil derfor ekskludere innvandrere fra å ha innflytelse i både den kommunale og nasjonale beslutningsprosessen, mens resten av de nordiske høyrepopulistiske partiene kun vil gjøre det ulovlig for innvandrere å stemme ved nasjonale valg.

Alle de nordiske høyrepopulistiske partiene ønsker en direkte form for demokrati. En direkte form for demokrati innebærer en økende bruk av folkeavstemninger, som oppfyller Dahls kriterium om «likhet i frie valg». Ved å ta i bruk en mer direkte form for demokrati vil majoritetsbefolkningen få mer direkte beslutningsmakt. Dette vil resultere i at man overser minoritetenes interesser, slik at en økende bruk av folkeavstemninger også kan føre til mindre «likhet i valg», på grunn av at det blir færre valgalternativer. Man kan hevde at dette likevel er mer demokratisk på grunn at befolkningen vil få muligheten til å direkte stemme på ulike politiske beslutninger, som gir folket økt makt.

6.1 Hva betyr funnene?

De nordiske høyrepopulistiske partiene antyder til økende «styre av folket», men utfordrer samtidig noen av de liberale verdiene i det representative demokratiet. Ifølge Dahl er fordelene med det representative demokratiet, polyarchy, at hele beslutningsdannelsen er representativ. Den universelle stemmeretten fanger opp flere ulike interesser, som gjør at politikken reflekterer ulike interesser. Det at de høyrepopulistiske partiene forsøker å ekskludere innvandrere fra den politiske beslutningsprosessen gjør at mindretallets interesser blir undertrykt, spesielt innvandrergruppene som ikke får ta del i beslutningsprosessen. Dette undergraver verdiene, spesielt inkludering og meningsmangfoldet, i det liberale representative demokratiet. Det vil oppstå et «majoritetstyranni», og minoritetene som har andre religiøse, kulturelle eller politiske holdninger vil bli oversett av majoriteten.

Samtidig kan man tenke seg at ønsket de nordiske høyrepopulistiske partiene har om at folket skal få mer innflytelse, kan bidra til at flere igjen vil få tillit til både demokratiet og politikerne. På grunn av at enkelte deler av befolkningen føler at de tradisjonelle partiene ikke representerer deres interesser, kan dette tyde på at det liberale representative demokratiet ikke har klart å representere et bredt spekter av folkets interesser. Ved å gi en mer direkte innflytelse til folket kan borgernes tillit gjeninnføres til både politikerne og demokratiet som helhet. Hele befolkningen vil derfor føle at deres verdier, interesser og preferanser blir representert i beslutningsfatningen.

Dansk Folkeparti, Sverigedemokratene, Fremskrittspartiet og Sannfinnene har det samme synet på det liberale representative demokratiet. Dansk Folkeparti kan til en viss grad tolkes som mer udemokratiske, på grunn av at de ønsker å ekskludere innvandrere fra å kunne delta i kommunale valg. Man kan tenke seg til at dette er på grunn av at Dansk Folkeparti lenge har påvirket den danske politikken, slik at det har blitt en politisk konsensus om å føre en restriktiv innvandringspolitikk. I de andre partiene ligger det en enighet om å legge en liberal innvandringspolitikk til grunn, og Sverigedemokratene har derfor fått sterk kritikk på bakgrunn av sine innvandringsfiendtlige holdninger. Tema om innvandring har lenge vært tabubelagt, og det er kun Fremskrittspartiet som har mobilisert velgere på bakgrunn av innvandringsfiendtlighet (Haugan, 2011). I likhet med Dansk Folkeparti er det også en bred enighet i Finland om at man er nødt til å føre en mer restriktiv innvandringspolitikk. Partiene deler i stor grad det samme synet på det liberale representative demokratiet. Likheten kan sies å være at det er en bred enighet om den universelle velferdsstaten, demokratiske prosedyrer

og liberale verdier i det politiske systemet de er en del av (Rodin, 2017: 70). Det nordiske politiske systemet kan i stor grad ha påvirket både holdningene og organiseringen til Dansk Folkeparti, Sverigedemokratene, Fremskrittspartiet og Sannfinnene, slik at partienes syn på demokratiet ikke skiller seg mye fra det verdiene til det allerede eksisterende politiske systemet. I tillegg kan det være vanskelig å mobilisere velgere ved å bryte for mye med holdningene til landets eksisterende institusjoner, på grunn av at befolkningen i de nordiske landene generelt viser stor tillit til de demokratiske og politiske institusjonene.

7 Avslutning

I oppgaven har jeg forsøkt å gi svar på om Dansk Folkeparti, Sverigedemokratene, Fremskrittspartiet og Sannfinnene utfordrer noen av de grunnleggende demokratiske verdiene i Nordens liberale representative demokrati. Felles for alle de nordiske høyrepopulistiske partiene er at de er innvandringsfiendtlige og står for en sterk velferdsstat forbeholdt landets etniske befolkning. Oppgavens hovedteori har vært definisjonen av demokrati av Robert Dahl, som beskriver hva et demokrati *er* og hvordan det *bør* være. Ved hjelp av Dahls demokratiforståelse har vi sett at de nordiske høyrepopulistiske partiene utfordrer kriteriet om «rett til å delta og stille til valg», «inkludering» og «universell stemmerett» på grunn av at innvanderne er underlagt statens lover uten å få delta i beslutningsprosessen. Sverigedemokratene, Fremskrittspartiet og Sannfinnene ønsker kun å gi innvandrere muligheten til å stemme ved kommunale valg, og Dansk Folkeparti ønsker ikke å inkludere innvandrere i den politiske beslutningen overhodet. I tillegg har vi sett at de nordiske høyrepopulistiske partiene utfordrer kriteriet om «likhet i frie valg», på grunn av at beslutningsdannelsen ikke vil være representativ for hele befolkningen. Det liberale representative demokratiet, polyarchy, blir utfordret når «majoritetstyraniet» tar overhånd.

Litteraturliste

- Andersen, Jørgen, and Tor Bjørklund. (1990) *Structural Changes and New Cleavages: The Progress Parties in Denmark and Norway. Acta Sociologica.*
<https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0010414000033001003>.
- Bergström, Göran, and Kristina Boréus. (2000) *Textens mening och makt*. Studentlitteratur, Lund.
- Betz, Hans-George. (1993) "The New Politics of Resentment: Radical Right-Wing Populist Parties in Western Europe." *City University of New York*. <http://www.jstor.org/stable/422034>.
- Bollen, Kenneth, and Pamela Paxton. (2000) "Subjective Measures of Liberal Democracy." *Sage Journals*. <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0010414000033001003>.
- Bratberg, Øivind. (2014) *Tekstanalyse for samfunnsvitere*. Cappelen Damm Akademisk.
- Canovan, Margaret. (1999) Trust the people! Populism and two faces of democracy. *Political Studies* 47:2-16
- Canovan, Margaret. (2004) Populism for Political Theorists? *Journal of Political Ideologies*, 9:3, 241-252 <https://doi.org/10.1080/1356931042000263500>.
- Dahl, Robert A. (1989) *Democracy and its critics*. Yale University Press.
- Dansk Folkeparti. (2009) *Dansk Folkeparti Arbejdsprogram*. Rahbek Offset.
- Eatwell, Roger. (2003) Ten Theories of the Extreme Right. *Red-Wing Extremism in the Twenty-First Century*. London Frank Cass.
- Elster, Kristian, and Emrah Senel. (2019) "Tre Store Partier i Finland — Kan Bli Brede Forhandlinger." NRK. <https://www.nrk.no/urix/tre-store-partier-i-finland---kan-bli-brede-forhandlinger-1.14516582>.
- Fremskrittspartiet. (2017) «Uaktuelt å forskjellsbehandle samer»
<https://www.frp.no/aktuelt/2017/08/uaktuelt-a-forskjellsbehandle-samer>.

- Fremskrittspartiet. (2019¹) “Asylsøkere” <https://www.frp.no/tema/innvandring/asylsokere>.
- Fremskrittspartiet. (2019²) «Integrering» <https://www.frp.no/tema/innvandring/integrering>.
- Fremskrittspartiet. (2019³) “Demokrati” <https://www.frp.no/tema/demokrati>
- Haugan, Siv. (2011) “Integrering På Dansk Og Norsk.” Norges forskningsråd.
<https://forskning.no/innvandring-partner-sosiologi/integrering-pa-dansk-og-norsk/787914>.
- Ignazi, Piero. (1992) The silent counter-revolution. European Journal of Political Research.
http://www.researchgate.net/publication/229797484_The_Silent_Counter-Revolution
- Jungar, Ann-Cathrine, and Anders Ravik Jupskås. (2014) Populist Radical Right Parties in the Nordic Region: A New and Distinct Party Family? *Scandinavian Political Studies*
<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/1467-9477.12024>
- Jupskås, Anders Ravik. (2012) *Ekstreme Europa*. Cappelen Damm AS.
- Keman, Hans. (2015) “Polyarchy.” In *Britannica*. <https://www.britannica.com/topic/polyarchy>.
- Kitschelt, Hebert. (1995) *The Radical Right in Western Europe*. The University of Michigan Press.
- Marshall, Thomas H. (1950) *Citizenship and Social Class*. University Press.
- Migrationsverket. *Medborgarskap for vuxna*. <https://www.migrationsverket.se/privatpersoner/bli-svensk-medborgare/medborgarskap-for-vuxna.html>.
- Miller, Arthur H., and Ola Listhaug. (1990) “Political Parties and Confidence in Government: A Comparison of Norway, Sweden and the United States.” *Cambridge University Press*.
https://ir.uiowa.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1047&context=polisci_pubs.
- Moum, Are Vogt. (2015) “– Populister Truer Demokratiet I Europa”.
<http://www.utrop.no/Nyheter/Utenriks/29691>.

- Mudde, Cas. (1996) “The War of Words: Defining the Extreme Right Party Family”.
- Mudde, Cas. (2004) The Populist Zeitgeist, *Government and Opposition*, 39, 542-63
- Mæhlum, Lars, and Anders Ravik Jupskås. “Sverigedemokraterna.” In *Store Norske Leksikon*, 2018. <https://snl.no/Sverigedemokraterna>.
- Nordisk Samarbeid. *Statsborgerskap i Danmark*. <https://www.norden.org/no/info-norden/dansk-statsborgerskap>.
- Nordisk Samarbeid. *Statsborgerskap i Finland*. <https://www.norden.org/no/info-norden/statsborgerskap-i-finland>.
- NTB. (2018) “Endelig Valgresultat i Sverige: De Rødgrønne Fortsatt Størst.” *VG*. <https://www.vg.no/nyheter/utenriks/i/WL5aqk/endelig-valgresultat-i-sverige-de-roedgroenne-fortsatt-stoerst>.
- Rodin, Nora D. (2017) “Høyrepopulisme i Norden.” *Universitetet i Oslo*. <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/57625/Masteroppgave-i-statsvitenskap—var-2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
- Sannfinnene. (2011) *Fit for the Finns – The Finns Party’s Election Programme for the Parliamentary Election 2011/Summary*. Perussuomalaiset.
- Sannfinnene. (2015) *The Finns Party. The Finnish Parliament Elections of 2015*. Perussuomalaiset.
- Sverigedemokraterna. (2011) *Sverigedemokraternas Principprogram 2011*. SD.
- Thorsen, Dag Einar, Palle Svensson, and Kjell-Olav Hovde. (2019) “Demokrati.” In *Store Norske Leksikon*. <https://snl.no/demokrati>.

Tvedt, Knut Are. (2018) "Dansk Folkeparti." *Store Norske Leksikon*.

https://snl.no/Dansk_Folkeparti.

UDI. *Statsborgerskap*. <https://www.udi.no/skal-soke/statsborgerskap>.

Urbinati, Nadia. (2019) "Political Theory of Populism." *Annual Review of Political Science* 22.

<http://blogs.law.columbia.edu/praxis1313/files/2019/01/Urbinati-Annual-PS-2018-ED.pdf>.

Volkens, Andrea, Judith Bara, and Ian Budge. (2009) "Data Quality in Content Analysis. The Case of the Comparative Manifestos Project." *Historical Social Research* 34, no. 1.

https://www.jstor.org/stable/20762343?seq=1#metadata_info_tab_contents.

